

Արժանապարզ և գերազանցակալը իմ. որպէս նորին գերասպաշտառութիւն զլուրն բրկատոնական հայկա ղուն ողորդ Գէորդ մեծ կալակրպոս յայտնեաց մեզ վասն սրբոյ Թաղէտի առաքելոյ վանիցն պատշաճեալ անշտոթ կալումսոց օրինուոր 'ի վարձու կալեալեն թղթովք 'ի հոգեւորական առաջնորդաց Հայոց զանազան անձինք եղևոյ 'ի խոյ քաղաքի, դժուարանան 'ի հատուցանել գլանն առեալ գումարս տարեկանի, այսու օրինակաւ ունճանոյ գումանի զորոս, ոչ եթէ մի որ 'ի Պարսկց 'ի



Իտալիոյ երեսփոխանաց ժողովք իւր նախագահը ընտրեց : Սօսի Սարի՝ որ կառավարութեան կուսակիցներէն մէկն է, 156 քուէ ունեցաւ 253 քուէ արկունքէն : Հետեւաբար նախագահութեան աթոռը բազմեցաւ ըստ սահմանադրական օրէնաց : Երեսփոխանական ժողովոյն խիստ մեծազոյն մասը համաձայն է կառավարութեան հետ : ուստի ազգային այս երկու իշխանութիւնները միարժեք սերովէ դուրս ծուռեութեամբ աշխատելով՝ պիտի յաջողին ըստ իրենց բարեկարգութիւններ հաստատելու Իտալիոյ թաղաւորութեան յառաջադիմութեանը և ժողովրդոց բարօրութեանը համար :

Լատերիան դժուար և վտանգաւոր կացութեան մը մէջ կը գտնուի Հունդարիայի խնդրոյն նկատմամբ : Վանդի եթէ այս երկրին պահանջները՝ այսինքն պատմական իրաւացի և 1848ին Սահմանադրութեան վերահաստատութիւնը ընդունի և ինքնօրինութիւն մի շնորհէ Հունդարիայոց, շատ չանցած մի և նոյն իրաւունքը պիտի պահանջեն միւս ազգայնութիւններն ալ, որպիսի են Պոնտֆիւրիք, Խուսաթները և ուրիշ գերմանական նահանգները :

Աւերմ, ինչպէս վերը ըսինք, Լատերիան վտանգաւոր վիճակի մը մէջ կը գտնուի, և իւր խոհեմ ընթացքէն և Հունդարիայի հետ համաձայնութեանէն կախեալ է որ այս վտանգաւոր կացութիւնը թե՛ թե՛ նայ և անհետ ըլլայ :

Սերբիա վարձեմք որ, կըսէ վարիդի Օբինիօն՝ Լաւիօնալ օրադիրը, միաւորական և կեդրոնական (իւնիթէն է սանդրալիսթ) դրութեան ժամանակը անցած է և (Լատերիոյ) կայսերական կառավարութիւնը պէտք է որ թողու զայն և աշխատի այնպիսի դաշնակցութեան մը հիմունքը դնել, որ կարող ըլլայ դո՛ւ ընել զանազան նահանգաց՝ ինքնօրինութեան վերաբերեալ պատշաճաւոր փափաքները, առանց սկիզբէն և մանրելու զինուորական, դաշնային և քաղաքական զօրութիւնները կայսերութեան : որ երբեք աւելի հարկաւորութիւն չունեցաւ միտեղ և զործունեութեամբ պատրաստուելու վասն զիպուածական պատահարաց ապագային : որ դուրսէ աւելի մօտաւոր է, զոր խոհեմ անձինք և խաղաղութեան բարեկամները չեն ուզիր որ այնքան մօտ ըլլայ :

Հունդարիան մոռնալու չէ, կը յաւելու յիշեալ օրադիրը, թէ մինակ չէ, թէ լոկ Սահմանադրութեանը, իսկ միանգամայն էական և ամբողջացուցիչ մասն է Լատերիոյ կայսերութեան : և ցորձափ որ չլինար հիմնել և պահպանել իւր պարզ և միայնակ անկախութիւնը, ինչպիսի և ճշմարիտ հայրենասիրութիւնը կը պահանջէ չառաքարել և մեծ տերութեանը որուն ինքը մէկ զլիաւոր մասն է :

Վարձու կայսրի զիպուած ինչ հոգեւորական կարգի և ի վճարել նորա զոր սարսն է վճարել դժուարացեալ ժաւմովձաք լեւալ երկին : սպա ուրիմն զը շարքութիւն և զլանացողութիւն աշխատութեամբ ձեր զոր արժան է ի գործ զիջլը, և ըստ իրաւաբանութեան որ ինչ կարգաւ և տնօրէնութեամբ յայտ արասցէ թուղթը սլայմա, նազրութեան իջարակամայք վարձակալացն կալուածոց վերահաստութիւն տալլը և զգրամն դուստրի բովանդա, կութեան կալուածոց եկեղեցւոյն սրբոյ թաղէտի ստատ, ջիք և յանձնեցլը զլիւսոյն հայկալանց, և թէ հարկաւորեցի օրինականացն դատաստան տեղական յանձն աւրասլը, զոր և իցէ վճիւ և փութիլ լինիցին, նովին և զանակաւ վարեցլը, զվերջին աշխատութեան զճիգն թալիսեցլը և զիրաւունս արդարութեան եզրակացուցլը : զաւելին քան զայս չիք տեղի : Յամենան Քէճկ 1282 ամի և կամ Նոյեմբերի 1865 ամի :

ԽՆԴԻՐ ՄԵՏԱՍԱՆԵՐՈՐԳ

Մետասաներորդ. — Յայտ առնել մեծի արքայական բարձրութեան ջիւղը, ոչ տարախանուն համարիմ ըստ իմում տեսուչ անտանեալ պարտաւորութեան, զի խօյարեակը ժողովրդանք Հայոց ամի ամի հատուցանեն ըզհարի իմն անտանեալ Վաղանիսթի ի տարին 40 թուական տեղական դրամ, այլ թէ որով իրաւամբ, ոչ ունեք չէ յայտնի : զի չիք հայոցն ոչ Վաղան և ոչ աշխատանք ի Վաղանէ աստի, զի ըստ ազգատ դրութեանց իւրեանց կարասցեն վճարել զայն դուստր : որ ոչ անցանէ յոգուտ արքունի գանձարանին, այլ միայն տեղական ժամանակաւոր իշխանք ըստ քմաց և անորժակաց վայելիլ զայն անխրտաղի պահանջ սկզբականեալին ինք

այնպիսի պայմաններ, որոց հետեւութիւնը ճշմարիտ անձնասպանութիւն մըն է : Պատմական իրաւացիքով զործնական իրաւունքը և ազատութիւնը կայ : Եթէ Լատերիան այս հիման վերայ իրաւախոհութիւն մի կառաւարկէ, Հունդարիան պէտք է որ ընդունի զայն : վասնզի այս իրաւախոհութեան մէջ պիտի գտնուի իւր փրկութիւնը՝ ինչպէս նաև կայսերութեան փրկութիւնը :

Վորքէսթոնտան Ռիւս կոչուած օրադիրը հետեւալ յօդուածը կը հրատարակէ :

Օրոտտափառ Միլիթանդը կայսրը Նոյեմբերի 4ին յետադպ հրովարտեալը յուղարկեց զործադիր Նոյեմբերի 4ին Հոռոմի արքունեաց բռնած ընթացքին պատճառաւ, այն ամեն դաշններ և անոնց կէջ եղած պայմանները՝ որ 1847ին հաստատուեցան յիշեալ արքունեաց հետ ի մասին կաթոլիկ կրօնին զործոց վարչութեան իշխանոյ մէջ, իրենց պարտաւորել զօրութիւնը կորուսին և յետ այսորիկ պիտի չձառայեն իրեն և կանոն նոյն զործոց վարչութեանը համար :

Լատերիան պատշաճաւոր համար հոռոմական կրօնին զործքերը, կայսերութեան երկիրներուն մէջ, յետ այսորիկ պիտի կառավարուին համաժառ վարչութիւնը որ հաստատուած են այս բանին համար՝ ըստ հիմնական օրինաց կայսերութեան և խոլոնիայի թաղաւորութեան :

Սերբիան Վահին և Իտալիոյ կառավարութեանը մէջ իրաւախոհութեան առաջադրութիւն մի կը ըլլայ, որ հետեւեալն է, ըստ Սեքսօ լրագրոյն Սիլանին :

1. Իտալական կառավարութիւնը պիտի չեղարկայ յընէ բարլամենթին օրինաց ծրագիր մի, որով Վիտրենցան կատարելապէս պիտի հրատարակուի թաղաւորանիստ մայրաքաղաք Իտալիոյ թաղաւորութեան :

2. Կարգինալները՝ Իտալիոյ տերութեան իշխաններ պիտի հրատարակուին և թաղաւորական զանձէն տարեկան վարձք պիտի ունենան, որ իրենց ունեցած թոշակին կրկնապատկել պիտի ըլլայ :

3. Սերբիոյ Վիտրոսի ժառանգական երկրին ժողովուրդները՝ բաց ի Հոռոմ, պիտի կրնան յայտնել քուէարկութեամբ, թէ քահանայապետական կառավարութեանը կուզեն հրատարակ մնալ կամ՝ միաւորուիլ Իտալիոյ թաղաւորութեանը հետ :

4. Հոռոմ կրօնական քաղաք պիտի հրատարակուի և Պապը պիտի հրամայէ այնտեղ իրեն բացարձակ վեհապետ : Սիլան քաղաքացիներէն պիտի ընտրուի տեսչական (միւնիսթրալ) իշխանութիւնը, որ քանի մը վարչական պաշտօններէն ինքը պիտի կարգէ : Կրօնական պաշտօնատարաց տեղ աշխարհական պաշտօնատարներ պիտի դրուին, մանաւանդ եթէ բանախօսութեանց ժամանակ արժան համարուի կցել

եանց իրեն օրէնք և կանոն : առայս ազալեմ՝ զմեծաւոր տրութիւն ձեր կարճել միանգամայն զլուր պահանջս նոյա :

ՆՈՐԻՆ ՊԱՏԱՍԻՍԹԵՆ

Հրաման Սպասալարի բարեհաճութեամբ արքայի առ Սիլանդար խան Սարտարն խօյոյ :

Գերագոյնցեալ օրիկի իմ, որպէս աղբ եղև մե՛կ կառավարիչք նահանգին խօյո զուսման 40 թուման յունու Վաղան Փուլի հարկի տրկանեն Հայոց բնակիչը ի նմն քաղաքի, և զայս դրամ յամի իրեն հաստատուալ պահանջեն : որպէս յայտնի է, զուսմարդ այդ չէ հարկ ինչ վաւերացուցեալ օրինաւոր հարկի տրկութեան այլ զուցէ թէ զլիաւոր կառավարիչք տեղոյն վասն շահաւորութեան անձին այսպիսի բռն ծանրութեան կացուցեալ են ի վերայ Հայոց : դուք այսմ իրողութեան զարժանին քննութեան զսկստ ունիջլը, և թէ զուսմարդ այդ չէաւարի ի հաշիւ տուսմարին զիւանի, և կառավարիչք տեղական ինքնակամ հաստատուալ են զայն, հրամայելը քաղաքացւոյնեկ զտվորութիւնը այդ՝ որ այսուհետեւ մի ամենին պահանջեցեն զզուսմարդ այդ ի նոյնանէ : որով յանդուր միտացեն : Այլ եթէ սովորութիւնը այդ հաստատուալ զտանի օրինապէս ի զիւանի և զործադրութիւն ինչպիսի ժամանակաց զտանի, ապա ուրիմն հրամայելը որ առաւել քան զչալին կարգաւորեալ չծանրաբեռնեցին զնոյս, ապաքն յայսմ մասին շան եղեալ ուղադրել իրուք կատարելապէս : որով լիցի հաստատուն վաւերացուցիչ զործոց : առաւել քան զայս չիք ինչ ի ծանոթութիւն : Գրեցաւ յամենան Քէճկ 1282 ամի կամ ի Նոյեմբերի 1865 ամի :

Հոռոմի փոքրիկ շրջանակ մի երկրի, անոր սահմանները հետեւաբար որոշուելու թող տալով :

5. Վահանայապետական քաղաքացի զինուորները պիտի արձակուին : Օտար զօրախմբերը պիտի մեկնեն : Տեղացիները պիտի կրնան իտալական զօրաքանակին մէկ մասը կազմել : սակայն պէտք է որ իրենց բարի վարուց և սարկեշտութեանը նկատմամբ վիշապադիրներ ունենան, մանաւանդ սպայները :

6. Իտալիոյ և Հոռոմի կառավարութեան մէջ եղած դաշնադրութիւնը միայն Պիոս Իննեբորդի քահանայապետութեան ժամանակը պիտի պարտաւորէ Ֆիորենցայի դահլիճը :

7. Պիոս Իննեբորդ պիտի ճանաչէ զՎիլիթոր-Լամանուէլ իբրեւ թաղաւոր Իտալիոյ, և փոխանակ կամաւոր արքայ երթալու, Ֆիորենցա պիտի երթալ ընտրեալ թաղաւորին վեհապետութիւն նուիրելու :

8. Իտալիան՝ իբրեւ կաթոլիկ տերութիւն մի, իւր քաճիքը պիտի վճարէ վասն տարեկան եկամտից զոր կաթոլիկ տերութիւնները պիտի սահմանեն Վահանայապետին :

Կոտտանդուպոլիսէն՝ Հունուարի 9 ամսաթուով : Ս. Ռ. Կրդրեն քաղաքիս Լեւոնի-Լ անուն գաղղիարէն լրագրոյն :

Վան մարդ քաղաքականութեան վրայոք դեպեալ է և ուրիշ խնդրոց վրայոք խօսք չըլլար : ուստի զծրագրաբար դատաւարեալ եմք յառաջնութիւնը անոր տալ : Տակաւին երկէ հեռագիր մի կը ծանուցանէր միւր, Սեմօրիալ Տիփլիսաթիք օրադրոյն հրատարակածին հաւատ ընծայելով, թէ Լատերիոյ կառավարութիւնը առաջադրութիւն մի ըրած է փաթիլի դաշնագրութեան ստորագրող տերութեանց ի մասին արեւելեան զործոց : Հետեւալ օրը՝ Վէնայէն հասած ուրիշ հեռագիր մի սուտ կը հասնէր յիշեալ օրադրին տուած լուրը : Լատերիան ամենայնիւ ոչ ոք կուրանայ զմտաւորութիւնը եւրոպական դահլճաց՝ կայսերութեան մէջ պատահած անցքերուն և ծանր խոռվութեանց վրայոք որ կը քանդուին : Լատերիան հասած է կացութիւնը, որ դժուարին է լուծում մի գտնել առանց պատերազմի մը կամ առանց արքայաժողովոյ մը գումարման՝ որ պաշտօն ունենայ այժմեան իրաց վիճակը փոխելու և ուրիշ երկիրները եղած յառաջադիմութեանց համաձայն կացութեան մը մէջ դնելու : Իւր կողմանէ, կայսերական կառավարութիւնը կը հսկէ և ամեն միջոցներ և նախազգուշութիւններ ի գործ կը դնէ թէ հասարակաց անխրտաղիկները հաստատուն պահելու և թէ ամեն պատահած դէպքերուն պատրաստ գտնուելու համար : Լատերիան և ուրիշ կայսերական հրովարտեալ որոշուեցաւ 150,000 ռեալիք ի բանակ

ԽՆԴԻՐ ԵՐԿՈՏԱՍԱՆԵՐՈՐԳ

Երկոտասաներորդ. — Ամենախնարհաբար յայտ առնեմ Ձեր պարտաւորութեան, նաև յաղաղ սակաւաթիւ բնակչաց Հայոց, որք բնակակից բազմութեան զերդաստանաց մուսուլմանաց : սորա մեծամեծ զժուարութիւնս կրն անբարի և խառն ընթացից դրաց կաց իրենց, և վասն հարկատուութեան կալուածատեարցն ոչ սակաւ վիշտս և հալածանս վայելին ի նոյնոց : թէ կարեւոր լիցի միանգամայն ապահովել և ըզվիճակս այնօրինակ սակաւաթիւ զերդաստանաց Հայոց, կամ հանել ի զիջլին և միաւորեալ յայլ տեղիս զուսմարել և կամ արքունի հրամանաւ սաստել կառավարացն զի մի գեր քան զչալին վշտաւար արասցեն զնոյս :

ՆՈՐԻՆ ՊԱՏԱՍԻՍԹԵՆ

Հրաման Սպասալարի ըստ բարձրագոյն հաճութեան կայսեր առ Սիլի խան Սարտարն :

Պատուարժան և մեծարդե իմ, որպէս յայտարարութեան ինչ եղև մեծաւորացն տրութեան մեծի՝ բազմութիւնը ցերեցան եղեալ են հայկազանց Արամեան Վրահի և բնակին ի զանազան զիւղորոյս Արապատական երկրի, և ի կողմանէ կառավարչաց և առաջնորդացն զիւանի և զիւղատեարց և կալուածատեարց անխրտաղիկ և զըրկանք մեծամեծք ծանրանան ի վերոյ նոյս, այսու՝ ամենայնիւ թշուառութիւն և նեղութիւնը չարաչար բերեն վիճակի և կեցութեան նոյս : վասնորոց պատուէր հրամանի բարձրագոյն օրոտաւարաւ արքայի մեծի լինի ձեռովը զերագանցութեան, որ ի մասին պաշտպանութեան և հովանաւորութեան այնոցիկ քանի մի զերդաստանաց Հայոց ցրուելոց յԱրապատականի, որոց հարկ



Ֆանշել, իսկ ի մասին խոսվածներն սերմնորեն որ կըտեսնուին, բաւական է Վերիտի մէջ և Հելլադայի սահմանակից նահանգները պատահած անցքերէն ի զատ, յառաջ բերել բան առ բան զուրը զոր երէկ Լըվէնթ Հիւրէլտ օրագիրը հրատարակեց իւր սովորական անկեղծութեամբը :

“Երկուշաբթի ազդարարութիւններ” օրոնք փոքրիկ թղթերու վերայ տպեալ էին յունարէն և զաղջիւրէն լեզուաւ, տարածուեցան երէկ փողոցները, և Բէրայի ու Ղալաթիայի բաւական վերայ կարեւորացան : Ըհաւաստի այս երկուշաբթի ազդարարութիւց պարունակութիւնը. “Քրիստոնէսայք, դիտելէ որ թաթաւալ, հասարակական, Լաթա Սօֆիա և ուրիշ շատ մզկիթներու մէջ վառող և զէնք ժողովուեցան քրիստոնէից արեւել թաթաւալու նպատակաւ” : Երեսն թէ Բէրայի Յունաց եպիսկոպոսը այնչափ կարեւորութիւն տուած է այս ազդարարութեանց, որ առնուցմէ մէկուն օրինակը՝ զոր սուրբ Լստաւածանի Յունաց եկեղեցւոյն գուռը կապուցած էին, գետապահական խմբին զլիաւոր անդամները յուղարկեց : Կըյաւելցան նաև թէ Յունաց Պատրիարքի պաշտօնը վարող եպիսկոպոսը իմաց տուեր է այս եղելութիւնը ոտակաւորութեան անսխիւն, որ պատասխաներ է թէ ամենին լուր չունի այս պատրաստութիւններէն, այսու ամենայնիւ անմիջապէս հետագոտութիւններ պիտի ընէ յիշեալ անգլուանքը : Ուստի հարկ չէ ըսել թէ այս կերպիւ տարածուած վախը իրողութիւն անհիմն է և հաւանականաբար խափար խանի վարպետ սեղանաւորաց ունաց խորամանկութիւնը պիտի ըլլայ :

Յունարէն լրագրի մը մէջ հետեւեալ վիճակագրական անդեկութիւնը կըկարգաւթ Հելլադայի յառաջդիմութեանց վրայ, սկսեալ 1836էն :

Պատերազմին ժամանակը կործանուած 23 քաղաքներ նորէն շինուեցան ըստ ճարտարապետական ձևոյն, որ այս բանին համար որոշուեցաւ :

Տասը նոր քաղաքներ շինուեցան կործանուած հին քաղաքացի գիւղերուն վերայ կամ նոր ընտրուած երկրի վերայ :

Հինգ հազար վաճառականի նաւեր Սիւնդիական ծովուն ամեն նաւահանգիստները կըշրջաբերեն ըզհիշելական դժուար :

Հինգ հարիւր յիսուն հազարամէթ աղբային ճանապարհներ շինուեցան :

Թաղաւորանիստ քաղաք կազմուեցաւ 45000 բնակիչներով, որ Սիւնդիական ծովուն գեղեցկագոյն մայրաքաղաքներէն մէկն է :

Տերութեան եկամտից և ծախսոց դումարը քառապատիկ եղաւ, և ժողովրդոց թիւը կըկրկնապատկեցաւ : Բոսն շողեշարժ մեքենաներ հաստատուեցան : ու

և օրէն դատ’օջի’ հրամայեցին անմիայն, որ ըստ կարգի և կարգադրութեան արմարադրելը ի մասին ժողովրդագրութեան վարիլ ընդ նստաւ : և թողու զծովը վերջն յանդուր և խաղաղ վիճակի և բարեբաւասութեան և առաւելագոյն պահանջ և բաւութիւնը չլինելին նոցա, և զամենայն ժողովուրդ միանման անդանաղան և հաւասար ճանաչել : Թէ’ կատարելիչը զիւանի և թէ’ կարեւորատեսաբար ստուել քան զզաւին կարգադրեալ և հաստատուել հարկի չարահանձնային ի նոցանէ և զոչնչ, ամենեւին բաւութիւնը և հարստահարութիւնը չզործեսցին նոցա, և յամենայն բարեբաւակ անհեղ զնոցա, որով կարողացին խաղաղութեան և անդորրութեամբ պարապիլ երկրագործութեամբ և մշակութեամբ իւրեանց : անշուշտ ձեռք գերազանցութիւն յայտն իրողութիւն և ձեռք բարեմասնութիւնը առատացին և զգարտուպառնաճ հարկաւորութիւն անհրաժեշտ ի գործ դիցին, որով լինելին առ թմբ անդորրութեան և պատճառ հանգստութեան նոցա, պատրաստեցին ի ձեռնադուլ հողունակութիւն, զի միշտ հանապաղ յուսալի ուղորմածութեամբ և անխղիթ խաղաղութեամբ վարեցին ըզհետեւ իւրեանց : Պատուելի լիճարցանմ ձեռք վառն հարկահանութեան, ըստ օրինի հաւաստուել զի անի անցեալ ամի որչափ է’ նոցա գտնուել հրամայեց ըզհիշելական վիճակը կարգադրութեամբ լինելի ստացո մի հարկոց, արտաքոց կարգի չվարեցին բնաւ : վաճառի կամ և հրաման տեղութեան է, և ոչ կամ կարեւորատեսաբար, որ չկարծեմ ըստ օրինի և բարեկարգութեան հետեւիցեն, վերջապէս ոչ ումեք ի Հայոց չլինելի հարստահարութեան :

րոյք ութ հատը Սիրայի մէջ և մնացեալները ներքին կողմերը բաժնուած են :

Երեսունէ մէկ ապահովութեան ընկերութիւններ կազմուեցան : մէկ շողեշաւական ընկերութիւն և մէկ ազդային գրամատուն (սլանքա) հաստատուեցաւ :

## Ն. Գ. Լ. Յ. Ե.

Իզմիրի Լեւոնի, կողուած զաղջիւրէն լրագրոյն Յուն. 4-15 թուոյն մէջ հետեւեալ կըկարգաւթ.

“Նոյնալեւերը՝ Օւլթուրի, Սարաշ և փոքր Հալաստանի Հայոց մէջ դէպ ի կաթողիկոսութիւն շարժում մի յայտնուեցաւ : Եւս բանը բնականապէս է. Պօլսոյ Պատրիարքին ծանր ուշադրութիւնը գրաւեց, իմանալով թէ այս կրօնական շարժումին պատճառը ուրիշ բան չէ բայց միայն յուսահատութիւնը որուն մէջ ինկած էր Օւլթուրի ժողովուրդը իւր զլիաւոր ազդապետաց բանտարկութիւնը և արտօրումը անհնելով : Եւ Սարաշութիւնը իւր ձեռքէն եկած ամեն միջոցները ի գործ դրաւ արդիւնաւոր համար յիշեալ լեւոնական խմբին կրօնափոխութիւնը, և իւր ջանքը այնպիսի արդիւնք մի ունեցաւ որ շատ մեծապէս է իրեն համար :

Ոչ ոք ի զուր չգիմեր Բարձրագոյն Պարսն արգարութեան և կրօնական թոյլտուութեան զգացմանցը ուստի Լալի փաշան այս զգացմունքէ շարժեալ հաճեցաւ թոյլ տալու Օւլթուրի ազդապետաց որ իրենց հայրենիքը վերադառնան : և յորմէ հետէ որ այս իմացուեցաւ ի Սարաշ և ուրիշ անգլուանք, Հայերը չեն ուզեր իրենց հարց կրօնը ուրանալ” :

Ստոյգ է որ Բարձրագոյն Պարսն ըստ խնդրոյ մեր սրբազան Պատրիարքին և անոր երաշխաւորութեամբ բարեհաճեցաւ բանաւն աղաւտել Օւլթուրի ազդապետները : բայց իրենց հայրենիքը վերադառնալու աղաւտութիւնը չնորհուեցաւ անոնց :

Եւ Պօլսոյն հասած վերջին լուրերը կըճանուցանեն թէ յիշեալ ազդապետները կաթողիկոս Հայոց Պատրիարքի գերապայծառ Հաստնեան արքեպիսկոպոսին երթալով խոստացին եւ կաթողիկոսը ընդունել, եթէ իւր ազգու բարեխօսութեամբ կըյաւելցին իրենց կատարեալ աղաւտութիւնը ձեռք բերել, որպէսզի կարող ըլլան Օւլթուրի վերադառնալ ի ծոց իրենց դժբաղդ ընտանեացը : որ խեղճութեան մէջ կըզատուին յորմէ հետէ իրենք բացակայ են անկեղ :

## ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Քաղաքի տէր Գեորգ աւագ քահանայն՝ սուրբ Ստեփանոս եկեղեցւոյն արձանադրութենէ հանելով, բարեհաճեւ է հետեւեալ ցուցակը յուղարկելու մեղ ի հրատարակութիւն, որ Իզմիրի Հայ ժողովրդեան 1866 ամի :

Թիւն, անիրաւութիւն և զրկանք. առաւել քան զայս չի լինէ ի յուելու : Յամենան Քէնէյ 4282 թիւ կամ Երկուրի 1866 ամի :

Երկրորդ Երեւթսուսեւորդ. — Թողտուութիւն լիցի Հայոց Պատրիարքանի ի քաղաք և ի գիւղերոյս ի ժամ աղօթից շնչեցուցանել զաւագակոս կամ գիւղնակ, որպէս առ այս զոյ թողտուութիւն ի Ստեփան քաղաքի ի մեծէն Երեւթսուսայ՝ որպէս այժմ է ի ըստին եկեղեցւոյ Ստեփանոս :

Նորին ՊԱՏԱՍԽԱՆ. Առ այս ըստ խորհրդի Վէրի Տիւրքի խորհրդին, առ ժամանակ մի բարսր համարեցաւ թողու առանց կրկին արժարձելը մինչև յալ անօրինութիւն Նորին արքայական Սիւնդիական :

Երեւթսուսեւորդ. — Եւսնին նամակ առ Սիւրքա Սայրա Բան Տիւրքի խորհրդին. այն է արտաքին զործոյ միջխոր, զի միջնորդեցէ, առ Ստեփանաղոր արեւակաւ նախալ տրայն ի մասին ընդհանուր հրովարտակի յանուն ամենայն Հայոց Ստեփանականի քաղաքաբնակաց և գիւղականաց ի կողման Ստեփանոս, Ուրմոյ, Սոյու, և Ղարապաղու, որպէսզի ծանկեղն ամենեւեան զարքայն մեծամեծար չնորհ և սղորմածութիւն, և ինքեանք հաւատարիմ յուսով իւրեանց աղօթարար զոյնին զաւան հաստատութեան և երկարութեան կենացն :

(Մնացորդը յաջորդ քուով :)

ժողովրդեան 1866 ամին մէջ ծնածներուն և մեռողներուն թիւը կընշանակէ :

Նոյնալեւ, արու 62, էդ 68 ընդամենը 130 հոգի Սիւնդիական շափահատ մարդ և մանուկ 64, կին և աղջիկ 40, պանդուխտ 26, ընդամենը 130 :

Եւս ցուցակին համեմատ իզմիրի Հայ ժողովուրդը եթէ չաւելնար, բարեբաղդաբար և ոչ կըպակասի : Բայց եթէ պանդուխտ մոտեւները ի հաշիւ չդնեմք. յայնժամ 26 հոգի պիտի աւելնայ. որ հարիւրին կէս աճում մի ըսելէ. ըստորում Իզմիրի Հայ ժողովրդեան թիւը 5000 հոգի կըհամարուի :

Թիւթիլիկի վ. աճաւան անուն լրագրոյն հոկ. 30 թուոյն մէջ հետեւեալ աղբային լուրը կըկարգաւթ.

“Պատրիարքի ուստեան զաղեթներէ մեկունը դրում են, որ Սիւնդիական 17ին Եւթիւնի պատրիարք կաթողիկոս ընտրվեցաւ : Օւլթուրիայի վեհապետ առաջնորդ Գեորգ արքեպիսկոպոսը Սարաշ մի պատերազմի սկզբին է. Պօլսումը Հայոց պատրիարք է ելել : Գեորգ արքեպիսկոպոսը իւր պաշտօնից հրաժարվելէ Ֆրանսիայի և Եւթիւնի տէրութիւններին ներկայացնողներին ազգեցութեան պատճառով. որովհետեւ սա չէ համաձայնել Ղարմի պատերազմի ժամանակը Հայերի Ռուսաստանի դէմ ներկայութեան : Եւստոյ Գեորգը հրաւիրվեցաւ Օւլթուրի և դարաւ Եւթիւնի առաջնորդ” :

Հարկ չէ ըսել թէ այս յօդուածոյն մէջ որչափ տողեր կան՝ զրեթէ նոյնչափ ալ սխալներ կան, զորս մեր ընթերցողները շատ աղէկ գիտեն : քանզի նախ նորընտիր վեհապալա տէր Գեորգ կաթողիկոսը՝ Պօլսոյու առաջնորդ էր և ոչ Օւլթուրիոյ. երկրորդ՝ ամենեւին օտար տէրութեանց երեսփոխանաց ազգեցութեամբը չհրաժարեցաւ, և այլն և այլն :

## ՏՈՒՄԱԿԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾԱԿԱՆ

Իր մանուկ հասակին ի վեր այս գեղեցիկ արուեստին սիրահար ուսումնասէն Պ. Սիւնդիական Գ. Կոստանդնուպոլիս Երիտասարդ գրագիրն գրեթէ 430 էրեսէ բաղկացեալ բառաւայ դիրքով յօրինած պատուական աշխատանքներն են :

Այս ամենակարեւոր արուեստին ուսումը մեր ազգին մէջ դիւրացնելու յատուկ նպատակաւ, ներդրուել յընթացս իւր այս գործոյն իւրաքանչիւր գիտելիքներու վրայ աշխարհաբաս գիւրքիմաց ոճով տեսութիւններ աւանդելէ զատ, մասնաւոր ուշադրութիւն մատուցած է նաեւ ամենց գործնական մասերը արդի վաճառականութեան պարագայից համաձայն կարգադրելու : որով այս գործը ընտիր առաջնորդ մի կըկայ համարուի ամեն անոնց որոնք վաճառականութեան անհրաժեշտ կցորդ այս օգտակար արուեստին փափագոյ են :

Կըծախուի Իզմիր Պ. Հ. Եւթիւնիցանի գրքատունը գին 5 ֆրանք :

Կըլսեմք թէ Կ. Պօլսոյ աղբային վիճակը շատ խեղճութեան մէջ է, և գործերը ամենեւին չեն քաշեր : Եւստոյ զլիաւոր պատճառ նախ գրամոյց պատուութիւնն է. քանզի կըհաստատեն թէ պատրիարքաբանը ամենահարկաւոր ծախսոց համար անդամ պէտք եղած գրամը չիկրնար ձարել : Երկրորդ ժողովրդեան մէկ մասը կրօնափոխութեան գիմելու գիւտաւորութիւններ կըյայտեն կարծելով թէ այս կերպիւ պաշտպանութիւն կըզտնէ և իւր բարոյական և նիւթական վիճակը կըլաւանայ : ուստի լուսաւորեալ կողուած կուսակցութեան մէկ մասը կուզէ անգլիական եկեղեցւոյն հետ միաւորուել և միւս մասը հռոմէական եկեղեցւոյն ծոցը մանել կուզէ : Երկրպագութիւնը երթալով կըտարածուի Կ. Պօլսոյ Հայոց մէջ. լրագիրները աղբային վարչութեան ընթացքէն զոչ չեն : իսկ վարչութիւնը ոչ միայն լրագիրներէն զժգոհ է, այլև կըտեսնէ որ անեւ ճամբու մը մէջ կըզտնուի զլիաւորապէս զրամոյց պակասութեան համար : Սոյ կաթողիկոսական խմբը գիւրը կըշփոթուի և կըճանախայ : Կերեկ թէ աղբային վարչութեան խառն ժողովը հալածմաւ է ապաշխարութեան ներքէ դնել : Կիւղաղայոս եպիսկոպոսը և յետ այնորիկ վաւերացուցանել անոր կաթողիկոսական պաշտօնը : Եւ այս բանը ընելով՝ երկուց շարեաց փոքրագոյնը ընտրել կըկործնէ յօդու ամբողջութեան աղբին : վաճառել եթէ յիշեալ



